

ΤΑ ΑΓΡΙΑ ΜΑΝΙΤΑΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(ΣΥΛΛΟΓΗ, ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ)

Εισήγηση : Πάνου Διαμαντόπουλου

Προέδρου Συλλόγου «ΜΑΝΙΤΑΡΟΦΙΛΟΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ»

Ξεκινώντας την εισήγηση μου πρέπει να πω ότι αυτή έπρεπε να γίνει από κάποιον ο οποίος κατά την γνώμη μου ήταν ο πιο ενθουσιώδης οπαδός των μανιταριών του βουνού και του κάμπου. Αυτός ήταν ο πολυγραφότατος Γεωπόνος και εξαιρετος άνθρωπος Δημήτρης Κελεμελίδης ο οποίος δυστυχώς δεν είναι κοντά μας.

Εγώ αποσπασματικά θα αναφέρω μέρος των κειμένων του από το βιβλίο **«ΜΑΝΙΤΑΡΙΑ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΜΠΟΥ»**.

ΕΤΣΙ ΛΟΙΠΟΝ:

Όπως όλα τα προϊόντα της γης, τα μανιτάρια προκάλεσαν το ενδιαφέρον του ανθρώπου από τα πανάρχαια χρόνια.

Αλλά η προσφυγή στ' άγρια μανιτάρια, σαν φυσική τροφή του ανθρώπου δεν παρουσιάζει το ίδιο ενδιαφέρον για όλους του λαούς.

Υπάρχουν λαοί όπως λ.χ. ο ρώσικος, ο πολωνικός, ο γαλλικός, ο ιταλικός κ.α., που είναι μυκοφάγοι, ενώ ο αγγλοσαξονικός και ο γερμανικός αισθάνονται λίγο ως πολύ μια φυσική ή αντιπάθεια για τα άγρια είδη. Ιδιαίτερα οι Άγγλοι νοιώθουν μια έντονη αποστροφή και φόβο για τα άγρια μανιτάρια, που έρχεται σε φανερή αντίθεση με το πάθος του Ευρωπαίου συλλέκτη – μανιταροφάγου.

Στη χώρα μας, αν και η συνήθεια της συλλογής και κατανάλωσης μανιταριών δεν μπορεί να συγκριθεί με το μεγάλο γαστρονομικό, ψυχαγωγικό και οικονομικό ενδιαφέρον, που παρατηρείται στις χώρες της Ευρώπης, ωστόσο από παράδοση και πείρα είμαστε λαός μυκοφάγος.

Πραγματικά, αν εξαιρέσουμε μερικές αναφορές για τα μανιτάρια, πολύ παλιές και αμφίβολες, οι αρχαίοι πρόγονοί μας υπήρξαν οι πρώτοι συγγραφείς που άφησαν γραπτές μαρτυρίες για τα μανιτάρια.

Στα έργα αρχαίων συγγραφέων όπως λ.χ. του Ιπποκράτη, Αριστοτέλη, Θεόφραστου, Διοσκουρίδη, Γαληνού, Αθηναίου κ.α., βρίσκει κανείς πολλές κι ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τα μανιτάρια. Και οι αρχαίοι Έλληνες και οι Ρωμαίοι υπήρξαν λαοί, που λάτρευαν τα μανιτάρια. Τόση μάλιστα ήταν η εκτίμησή τους γι' αυτά, που τα θεωρούσαν τροφή των Θεών και των βασιλιάδων, ισάξια με την αμβροσία. Και αυτή η αγάπη για τα μανιτάρια επέζησε μέσα στους αιώνες και κληρονομήθηκε με την παράδοση και την πείρα ως τις μέρες μας.

Η αξιοποίηση των φυσικών πηγών διατροφής ήταν, σε κάθε εποχή, απαραίτητη ανάγκη της ζωής. Γι' αυτό ανέκαθεν τα μανιτάρια αποτελούσαν

στη χώρα μας, μαζί με τα άγρια χόρτα, μια σημαντική πηγή φυσικής τροφής, όχι μόνο για τη φτωχολογία αλλά και για τους γαστρολάτρες.

Ιδιαίτερα σε περιόδους πείνας, όπως οι πολεμικές, πολύς κόσμος στα ορεινά και νησιώτικα φτωχά χωριά της Πατρίδας μας στο μανιτάρι κατέφευγε σαν «**μάννα εξ ουρανού**» για να επιζήσει, κάτι που αντιμετώπισε ο λαός μας και στην περίοδο της γερμανικής κατοχής της χώρας μας.

Αλλά και σήμερα δεν υπάρχει χωριό μας, όπου ένας μικρός ή μεγάλος αριθμός ανθρώπων, του βουνού και του κάμπου, να μην επιδίδεται στη συλλογή και την κατανάλωση άγριων μανιταριών. Άλλωστε η πληθώρα των λαϊκών ονομάτων, που υπάρχουν στα χωριά μας για τα μανιτάρια, επιβεβαιώνει την εξοικείωση του λαού μας με τα άγρια είδη. Και είναι γνωστό, πως η διαμόρφωση κι επιβίωση σ' έναν τόπο λαϊκών ονομάτων για τα μανιτάρια αποτελεί σίγουρο σημάδι, πως οι αγρότες μας ξέρουν από παράδοση και πείρα ποια είδη μανιταριών είναι φαγώσιμα και ποια δηλητηριώδη και αξιοποιούν ωφέλιμα τη μυκοχλωρίδα του τόπου τους.

Έτσι διαμορφώθηκε ένας νέος κλάδος της συλλεκτικής οικονομίας, η μανιταροσυλλογή, που έχει υποτιμηθεί ο ρόλος της για την οικονομία ορισμένων περιοχών της χώρας μας.

Δυστυχώς δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία, ούτε για τις ποσότητες που κάθε χρόνο συγκεντρώνονται στην Πατρίδα μας, ούτε και για τις τιμές των μανιταριών, για να μπορεί κανείς να εκτιμήσει τη συμβολή τους στη διατροφή και την οικονομία του αγρότη. Βέβαιο πάντως είναι, ότι χιλιάδες κιλά εκλεκτών μανιταριών (Βωλίτες, Μορχέλες, Αμανίτες κ.ά.) συλλέγονται από τους αγρότες μας γι' αυτοκατανάλωση και διάθεση σε εμπόρους αγοραστές.

Ωστόσο, μερικά ενδεικτικά στοιχεία μπορούν να βοηθήσουν για να γίνει φανερός ο ρόλος που παίζουν τα μανιτάρια, από την άποψη αυτή, σε ορισμένες περιοχές της χώρας μας.

Ας πάρουμε για παράδειγμα τους Βωλίτες (*Boletus* sp.), μανιτάρια νοστιμότατα και περιζήτητα από τους καλοφαγάδες όλου του κόσμου και γνωστά στον τόπο μας με τις λαϊκές ονομασίες Καλογεράκια, Βασιλικά κ.ά.

Πρόκειται για εκλεκτής ποιότητας μανιτάρια, που τρώγονται φρέσκα και ξερά. Μάλιστα δε τα ξερά, όταν μαγειρεύονται κατάλληλα, είναι πιο νόστιμα και μυρωδάτα από τα χλωρά.

Στη χώρα μας, όταν η χρονιά είναι ευνοϊκή, συλλέγονται από τους αγρότες μας μεγάλες ποσότητες διαφόρων ειδών Βωλίτες και προπαντός ο Βωλίτης ο φαγώσιμος (*Boletus edulis*) γι' αυτοκατανάλωση.

Διεξάγεται επίσης κι ένα τοπικό εμπόριο Βωλιτών με ντόπιους και ξένους (Ιταλούς) αγοραστές σε πολλά χωριά του νομού Καστοριάς, Κοζάνης, Γρεβενών και Φλώρινας. Λέγεται μάλιστα στην περιοχή, ότι υπάρχουν αγρότες που εισπράττουν έως και 10.000€ από τη διάθεση μανιταριών σε αγοραστές.

Το περίεργο πάντως είναι, ότι ενώ στη χώρα μας φυτρώνουν νοστιμότατοι Βωλίτες, εμείς εισάγουμε, πέρα από τις κάθε λογής και προέλευσης κονσέρβες μανιταριών, και ξερούς Βωλίτες, προέλευσης Ιταλίας, συσκευασμένους σε πολυτελή πανεράκια των 100 γραμ., αντί 50-60 €.

Μαζί με τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει η ανάπτυξη του επαγγελματικού κι ερασιτεχνικού ενδιαφέροντος στη συλλογή μανιταριών, πρέπει να επισημανθούν και ορισμένες αρνητικές πλευρές τους. Γιατί το χόμπι της συλλογής μανιταριών ξεκινάει από απλή περιέργεια κι εξελίσσεται στο τέλος σ' ένα αληθινό πάθος, όπως το κυνήγι.

Μια τέτοια πλευρά λ.χ. είναι οι κίνδυνοι ν' αυξηθούν τα περιστατικά δηλητηριάσεων από φαρμακερά μανιτάρια. Πραγματικά, όταν η συλλογή μανιταριών γίνεται για γαστρονομικούς σκοπούς και όχι για ψυχαγωγία ή μελέτη, αν και αυτά πάνε μαζί, θέλει από το συλλέκτη γνώση και πείρα, προσοχή και φρόνηση.

Δυστυχώς όμως η πλειοψηφία των συλλεκτών μας, σήμερα τουλάχιστον, δεν έχει καμιά γνώση της βιολογίας και πολύ περισσότερο της μυκητολογίας, ούτε στο θεωρητικό ούτε στο πρακτικό επίπεδο. Γι' αυτό και τα περισσότερα ατυχήματα, που ως τώρα έχουν παρατηρηθεί στη χώρα μας, οφείλονται σε άπειρους, αμάθητους, επιπόλαιους και ανεύθυνους συλλέκτες.

Αλλά, όπως είναι σπάνια τα ατυχήματα από παραπλάνηση του συλλέκτη με φαρμακερά είδη, έτσι και οι κίνδυνοι σχεδόν θα μηδενιστούν, αν η διάδοση της μανιταροσυλλογής οργανωθεί συστηματικά και πάνω σ' επιστημονική βάση.

Εξάλλου τα μανιτάρια, που θα προσδιορίζονται για την αγορά, θα υπόκεινται σε αγορανομικό έλεγχο καταλληλότητας από ειδικευμένο, για το σκοπό αυτό, προσωπικό, όπως συμβαίνει αλλού.

Όσο για την εκπαίδευση των συλλεκτών, αυτή, στη Γαλλία λ.χ. γίνεται από τους ειδικούς μυκητολογικούς συλλόγους, στους οποίους είναι οργανωμένοι οι ερασιτέχνες κι επαγγελματίες μανιταροσυλλέκτες.

Στους μυκητολογικούς συλλόγους γίνονται μαθήματα θεωρητικά και πρακτικά από ειδικούς επιστήμονες και οργανώνονται εκδρομές για την πρακτική εξάσκηση των συλλεκτών στην ύπαιθρο.

Στη χώρα μας σε πρώτη φάση, μπορούν για το σκοπό της ενημέρωσης και διαφώτισης των συλλεκτών ν' αξιοποιηθούν οι πολιτιστικοί, φυσιολατρικοί και ορειβατικοί σύλλογοι, που από πουθενά δε λείπουν σήμερα στον τόπο μας και βέβαια πρώτιστα ο σύλλογος «Μανιταρόφιλοι Δυτ. Μακεδονίας».

Προς την κατεύθυνση της ενημέρωσης των συλλεκτών μεγάλη βοήθεια δίνουν οι έγχρωμοι πίνακες των φαγώσιμων και φαρμακερών μανιταριών, που πρέπει να εκδοθούν κατά νομούς ή περιοχές, όπως επίσης και οι εκλαϊκευμένες εκδόσεις για τα μανιτάρια με έγχρωμες εικόνες.

Σταθήκαμε περισσότερο στο σημείο αυτό, γιατί από ορισμένες πλευρές υποστηρίζεται η άποψη, ότι *«ο ασφαλέστερος τρόπος για να μη δηλητηριαστεί κανείς από τα μανιτάρια είναι να μην τα τρώει ποτέ»*, ακραία άποψη, που αν γίνει αποδεκτή, οδηγεί στην άρνηση κάθε αξιοποίησης γενικά της μυκοχλωρίδας μας.

Μια δεύτερη αρνητική συνέπεια είναι, ότι η μυκοχλωρίδα μας, που είχε ως τώρα γλιτώσει από την καταστροφική μανία του ανθρώπου, με την ευρεία διάδοση της μανιταροσυλλογής, θα κινδυνέψει να καταστραφεί. Γιατί με τη γνωστή έλλειψη σεβασμού της φύσης, που χαρακτηρίζει γενικά τους συλλέκτες στη χώρα μας και το αδυσώπητο εκμεταλλευτικό ενδιαφέρον, που κυριαρχεί σήμερα στη ζωή μας, είναι σίγουρο, ότι πολλά μανιτάρια

μανιτάρια του τόπου μας θα λείψουν, ενώ άλλα είδη, άγνωστα ως τώρα, θα εξαφανιστούν πριν καλά – καλά προλάβουμε να τα γνωρίσουμε.

Γι' αυτό θα χρειαστεί να ληφθούν μέτρα για την προστασία της μυκοχλωρίδας μας, σαν εκείνα που εφαρμόζονται για τη συλλογή σπάνιων φυτών.

Στη Γαλλία λ.χ. η συλλογή μανιταριών στα δημόσια δάση επιτρέπεται μόνο για την κάλυψη των οικογενειακών αναγκών και όχι παραπάνω από 5 κιλά για κάθε αρχηγό οικογένειας.

Η συλλογή πάλι μανιταριών για κερδοσκοπικούς σκοπούς επιτρέπεται μόνο ύστερα από ειδική άδεια της δασικής υπηρεσίας, που εκδίδεται μετά την καταβολή ενός χρηματικού ποσού σαν συλλεκτικό δικαίωμα.

Στην Ιταλία, οι ποσοτικοί περιορισμοί, που μπορούν να επιβληθούν και με αποφάσεις των νομαρχών και της τοπικής αυτοδιοίκησης, κυμαίνονται κατά περιοχές καπτό 1 – 3 κιλά το άτομο τη μέρα, αδιάφορο αν πρόκειται για μανιτάρια φαγώσιμα ή μη. Γιατί όλα τα είδη, ακόμα και τα πιο επικίνδυνα, παίζουν σημαντικό ρόλο στην ισορροπία της φύσης.

Θεωρείται επίσης ποινικό αδίκημα η συλλογή μανιταριών σε ξένα κτήματα χωρίς τη συγκατάθεση και πολύ περισσότερο αντίθετα με τη θέληση των ιδιοκτητών.

Μια επίσης αρνητική συνέπεια είναι ο κίνδυνος της διάδοσης και στη χώρα μας, με τον τουρισμό και τα άλλα γνωστά μέσα, της χρήσης ορισμένων παραισθησιογόνων μανιταριών, ένα φαινόμενο που παρουσιάζει πλατιά διάδοση ανάμεσα στους φοιτητές των Πανεπιστημίων της Ευρώπης και της Β. Αμερικής.

Πραγματικά τα τελευταία χρόνια έχουν διαπιστωθεί πολλά κρούσματα ναρκομανών, που χρησιμοποιούν για την ικανοποίηση του πάθους τους ψυχότροπα μανιτάρια, που ανήκουν στα γένη Παναίολος (*Panaeolus* sp.), Ψιλοκύβη (*Psilocybe* sp.), Στροφάρια (*Stropharia* sp.), Μυκίνη (*Mycena* sp.).

Τέτοια παραισθησιογόνα μανιτάρια έχουν διαπιστωθεί αρκετά και στη χώρα μας.

Γι' αυτό στη νομοθεσία μας για τα ναρκωτικά πρέπει να περιληφθούν μελλοντικά και τα παραισθησιογόνα μανιτάρια στον κατάλογο των απαγορευμένων για τη χρήση τους από τον άνθρωπο ψυχοτρόπων φυτών.

Από όσα ειπώθηκαν ως τώρα γίνεται φανερό ότι χρειάζεται να ληφθούν και στη χώρα μας τα μέτρα που επιβάλλονται για την προστασία της μυκοχλωρίδας μας. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε ότι πρέπει:

- 1) Να ρυθμιστεί νομοθετικά ο ποσοτικός περιορισμός και να προσδιοριστούν οι τρόποι συλλογής των μανιταριών.
Βέβαια στα πλαίσια της ελληνικής νομοθεσίας δε λείπουν μεμονωμένες διατάξεις για την προστασία της φύσης. Αλλά όσο και αν ψάξει κανείς δε θα βρει καμιά, που αν αναφέρεται στη μυκοχλωρίδα.

- 2) Να επιτρέπεται η συλλογή μανιταριών στους επαγγελματίες συλλέκτες, μόνον ύστερα από έγγραφη άδεια, που θα εκδίδεται από τις κατά τόπους δασικές υπηρεσίες και θα ισχύει για ένα χρόνο. Αλλά για να χορηγηθεί η άδεια, ο συλλέκτης θα είναι υποχρεωμένος να υποβληθεί σε έλεγχο των γνώσεων, που κατέχει πάνω σε στοιχειώδη πρακτικά και θεωρητικά προβλήματα της μυκολογίας.

Για να διευκολυνθεί μάλιστα η απόκτηση αυτών των γνώσεων, χρήσιμο είναι να οργανωθούν, στις περιοχές που παρατηρείται συλλεκτικό ενδιαφέρον, κύκλοι μαθημάτων – διαλέξεων, που θα κληθούν να παρακολουθήσουν οι μελλοντικοί συλλέκτες και κάθε άλλος ενδιαφερόμενος για τη μυκολογία.

- 3) Να χορηγείται η άδεια συλλογής στους επαγγελματίες συλλέκτες με την καταβολή ενός χρηματικού ποσού, ως συλλεκτικού δικαιώματος, ενώ από τους ερασιτέχνες συλλέκτες να γίνει κατανοητό ότι απολαμβάνουν μιας ανοχής και όχι του δικαιώματος, γιατί τα μανιτάρια αποτελούν δημόσιο αγαθό.
- 4) Να εξειδικευτούν επιστήμονες στα προβλήματα μελέτης, προστασίας και αξιοποίησης της μυκοκλωρίδας.
- 5) Να ιδρυθούν μυκολογικοί σύλλογοι και στη χώρα μας, για να διαδοθεί η μυκολογική γνώση και να ευαισθητοποιηθεί ο κόσμος στα προβλήματα σεβασμού και προστασίας της φύσης.

Και θα ήθελα να τελειώσω με την αναφορά στη γνωστή επισήμανση των μυκολόγων :

<<Τα μανιτάρια έχουν ανάγκη από το δάσος, το δάσος έχει ανάγκη από τα μανιτάρια , και η άνθρωπος χρειάζεται το δάσος για να ζήσει με υγεία>>.